

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ПУЛЮЯ

Кафедра економіки та фінансів

Методичні рекомендації для проведення
практичних занять з навчальної
дисципліни
“ФІНАНСИ”
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти усіх форм навчання за
освітньо-професійними програмами
економічних спеціальностей

ТЕРНОПІЛЬ, 2022

Методичні рекомендації для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами економічних спеціальностей / Укладач: І.Ю. Крамар. Тернопіль: ТНТУ. 2022. 32 с.

Укладач: Ірина КРАМАР

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти: Наталія МАРИНЕНКО

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя,

Андрій КРУПКА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя (протокол № __ від __ __ р.).

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною комісією факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя (протокол № __ від __ __ р.).

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
Практичне заняття №1	8
Практичне заняття №2	10
Практичне заняття №3	13
Практичне заняття №4	15
Практичне заняття №5.....	18
Практичне заняття №6.....	20
Практичне заняття №7	22
Практичне заняття №8.....	23
Практичне заняття №9.....	24
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ	27
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	30
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	31

АНОТАЦІЯ

1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Фінанси»: формування знань щодо теоретичних та практичних аспектів у сфері функціонування фінансів, їхньої ролі та місця в процесі макрорегулювання, алокації ресурсів; вивчення сукупності фінансових відносин, які виражають розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту на макро- та макрорівнях; розвиток у майбутніх спеціалістів здатності до самостійного мислення у сфері фінансів за допомогою сучасних фінансових категорій.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі **РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ** і передбачає формування та розвиток у студентів **КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ**:

ОПП «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 076 «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ПРН 11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці.

ПРН 13. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

ПРН 18. Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній і біржовій діяльності

інтегральної:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях

спеціальних (фахових):

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.

СК 8. Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності

ОП «МЕНЕДЖМЕНТ», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 073 «МЕНЕДЖМЕНТ»

ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.

ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.

ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

інтегральної:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук;

загальних:

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

спеціальних (фахових):

СК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення

ОП «МАРКЕТИНГ», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 075 «МАРКЕТИНГ»

ПРН2. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності

ПРН3. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань у сфері маркетингу.

ПРН11. Демонструвати вміння застосовувати міждисциплінарний підхід та здійснювати маркетингові функції ринкового суб'єкта

ПРН12. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

інтегральної:

здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних:

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК11. Здатність працювати в команді.

спеціальної (фахової):

СК11. Здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків

ОП «ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 281 «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

ПРН 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПРН 4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПРН 16. Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.

інтегральної:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальних:

ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

спеціальної (фахової):

СК 10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування

ОП «ДІДЖИТАЛ-ОБЛІК ТА КОНСАЛТИНГ», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

ПРН 1. Знати економічні категорії та закони для розуміння зв'язків, що існують між процесами та явищами в різних економічних системах.

ПРН 2. Розуміти місце предметної області в загальній базі знань та значення облікової, податкової і статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів під час розв'язання проблем сфери економічної відповідальності підприємств.

ПРН 9. Дотримуватися вимог податкового законодавства щодо розрахунку і сплати податків, зборів, обов'язкових платежів, їх обліку та формування податкової звітності суб'єктів господарювання.

ПРН 11. Визначати й аналізувати фінансово-економічні показники діяльності підприємства для виявлення резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

ПРН 13. Аналізувати особливості функціонування підприємств для здійснення обліку їх господарської діяльності.

інтегральної:

здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері обліку та оподаткування або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів економічних наук, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях;

загальних:

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

спеціальної (фахової):

СК 11. Здатність організувати власну професійну діяльність, застосовувати знання для розв'язання практичних ситуацій, ухвалювати рішення відповідно до законодавства

ОП «ЕКОНОМІКА», 051 «ЕКОНОМІКА»

ПРН. 3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН 4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

ПРН 6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН 9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ПРН 11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

ПРН 12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПРН 16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН 21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПРН 23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

інтегральної:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

загальних:

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

спеціальної (фахової):

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин

Тема 1. СУТНІСТЬ ФІНАНСІВ, ЇХ ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Предмет науки про фінанси.
2. Об'єктивні передумови виникнення і розвитку фінансів.
3. Функції фінансів.
4. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №1.
2. Ознайомлення з основними питаннями порядку денного Світового економічного форуму 2022, їх обговорення*.

Результати навчання:

1. Розуміти сутність понять «фінанси», «фінансові ресурси».
2. Знати передумови виникнення фінансів.
3. Вміти визначати, аналізувати проблеми щодо накопичення фінансових ресурсів.
4. Розуміти сучасні тенденції у сфері фінансів та вплив різних факторів на їх локалізацію.

*Примітка: тут і надалі посилання на статті, відео тощо розміщені у методичних вказівках для самостійної роботи з дисципліни «Фінанси».

Тема 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Особливості фінансів підприємств різних організаційно-правових форм.
2. Джерела формування і напрямки використання фінансових ресурсів комерційних підприємств державної і недержавної форм власності.
3. Фінансові ресурси підприємства: джерела формування та напрямки використання.
4. Необоротні та оборотні активи підприємства.
5. Соціальне підприємництво.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №2.

2. Обговорення доповідей на теми:

2.1. «Фінанси громадських, благодійних організацій та політичних партій».

2.2. «Приклади функціонування соціальних підприємств в Україні та світі».

2.3. «Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни».

3. Обговорення відео «Фінансова подушка безпеки – навіщо вона потрібна і як її створити?»:

https://www.youtube.com/watch?v=oTN_1-NnVnI

Результати навчання:

1. Розуміти сутність понять «фінансові ресурси підприємства», «фінанси державної форми власності», «фінанси недержавної форми власності», «активи підприємства», «соціальне підприємництво», «права інтелектуальної власності».

2. Розуміти особливості управління фінансами домогосподарств.

3. Знати основні тенденції у сфері малого та середнього бізнесу в Україні.

4. Знати основні організаційно-правові форми ведення бізнесу, їхні переваги та недоліки.

5. Вміти аналізувати джерела фінансових ресурсів підприємства на різних стадіях його життєвого циклу та правильно обирати напрямки їх використання.

6. Розуміти відмінності між державною та недержавною формами власності в контексті управління фінансовими ресурсами, їх переваги та недоліки.

7. Розуміти процес управління фінансовими ресурсами некомерційних організацій.

8. Вміти аналізувати оборотні та необоротні активи підприємства.

9. Вміти визначати роль інтелектуальних ресурсів у діяльності підприємства.

10. Розуміти особливості здійснення соціального підприємництва та тенденції його розвитку в Україні та світі.

11. Вміти визначати, аналізувати проблеми підприємництва, та розробляти заходи щодо їх вирішення.

12. Вміти адаптуватися до правил роботи в команді у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №2

Тема 3. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА І ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Економічна система як підґрунтя для вибору типу фінансової політики.
2. Поняття фінансової політики держави.
3. Завдання і принципи ефективної фінансової політики.
4. Стратегія і тактика фінансової політики.
5. Складові елементи фінансової політики.
6. Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №3.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «Американська модель розвитку ринкової економіки».
  - 2.2. «Японське економічне диво».
  - 2.3. «Азійські тигри».
  - 2.4. «Топ-10 країн за рівнем ВВП на душу населення: особливості їх економічного розвитку».

Результати навчання:

1. Розуміти сутність понять «фінансова політика», «фінансова стратегія», «фінансова тактика», «фінансовий механізм».
2. Розуміти залежність між видами економічної системи та фінансової політики.
3. Знати різні елементи фінансової політики та як вони взаємодіють між собою.
4. Вміти аналізувати стан грошово-кредитної та монетарної політик в Україні.
5. Розуміти роль фінансового механізму у процесі організації фінансових відносин.
6. Розуміти доцільність використання фінансових стимулів та фінансових санкцій у різних ситуаціях.
7. Вміти професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

Тема 4. ФІНАНСОВА СИСТЕМА

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Поняття фінансової системи і теоретичні основи її побудови.
2. Структура фінансової системи України.
3. Державне регулювання фінансових відносин.
4. Функції законодавчих і виконавчих органів державної влади щодо управління фінансовими потоками.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №4.
2. Обговорення доповіді на тему: «Вплив стану фінансової системи на економічні процеси в державі».
3. Робота у групах:
  - 3.1. Обговорення діяльності НБУ, його основних функцій, місії тощо.
  - 3.2. Обговорення діяльності Міністерства фінансів України.
  - 3.3. Обговорення діяльності Міністерства економіки України.
  - 3.4. Обговорення Стратегії Національного банку 2025.
4. Обговорення статті: *«Е-гривня: спрощення розрахунків взамін на посилення фінконтролю?»*.

Перегляд та обговорення відео-інтерв'ю з заступником голови НБУ Сергієм Ніколайчуком «Чи повернуться в Україну 90-ті?».

5. Обговорення матеріалу Міністерства фінансів України *«Банки державного сектору»*.

6. Обговорення статі журналу Forbes «Економіка трьох вулиць. ОП, Кабмін та Нацбанк по-різному дивляться на економічну політику під час війни. Що на думці у їхніх керівників».

Результати навчання:

1. Розуміти сутність поняття «фінансова система».
2. Знати, як працює фінансова система України.
3. Вміти аналізувати діяльність законодавчих і виконавчих органів державної влади України в частині управління фінансовими потоками.
4. Розуміти особливості державного регулювання фінансових відносин.
5. Вміти визначати та аналізувати пріоритети організації діяльності фінансової системи.
6. Вміти адаптуватися до правил роботи в команді у процесі виконання поставлених завдань.

7. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

8. Вміти адаптуватися до правил роботи в команді у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №3

Тема 5. ДЕРЖАВНІ І МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Поняття державних фінансів.
2. Державний бюджет: процедура затвердження та основні принципи формування.
3. Джерела формування державних доходів, фактори їх зростання.
4. Державні витрати.
5. Бюджетний дефіцит.
6. Сутність місцевих фінансів.
7. Склад доходів місцевих бюджетів.
8. Видатки місцевих бюджетів.
9. Міжбюджетні відносини.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №5.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «Бюджетний механізм та бюджетні методи регулювання економічних та соціальних процесів у державі».
  - 2.2. «Бюджет м. Тернопіль на наступний рік».
  - 2.3. «Міжбюджетні трансферти».
3. Обговорення матеріалу МФУ з питань бюджетної політики.
4. Обговорення Закону України *«Про Державний бюджет України на 2022 рік»*.
5. Обговорення посібника «Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики», розробленого в межах Програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність».
6. Обговорення інтерв'ю з міністром фінансів України Сергієм Марченко для журналу Forbes.
7. Обговорення статті журналу Forbes «Не така пригнічена, як хотілося. Чому економіка Росії тримається на плаву? Пояснює The Economist».

Результати навчання:

1. Розуміти сутність понять «державні фінанси», «місцеві фінанси», «міжбюджетні трансферти», «бюджетний дефіцит\профіцит».
2. Знати процес формування державного бюджету України.
3. Розуміти принципи формування державного бюджету.

4. Вміти аналізувати основні джерела формування державних доходів.
5. Знати основні напрямки державних витрат та вміти аналізувати їх з точки зору пріоритетності.
6. Розуміти методи подолання бюджетного дефіциту та способи забезпечення державного профіциту.
7. Розуміти особливості ведення місцевих фінансів у процесі реалізації реформи децентралізації.
8. Знати складів доходів та витрат місцевих бюджетів.
9. Розуміти особливості міжбюджетних відносин.
10. Розуміти необхідність та процедуру «податкового вирівнювання територій».
11. Вміти аналізувати дані бюджетів України і м. Тернопіль у звітному році.
12. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Тема 6. ПОДАТКИ І ПОДАТКОВА СИСТЕМА

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Елементи системи оподаткування.
2. Класифікація податків.
3. Прямі податки.
4. Непрямі податки.
5. Податкова система України.
6. Податкова пільга.
7. Спрощена система оподаткування.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №6.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «Особливості спрощеної системи оподаткування».
  - 2.2. «Проблеми та перспективи розвитку податкової системи України».
  - 2.3. «Особливості оподаткування у воєнний період».
3. Обговорення статті *«Рада зменшила податки для IT-галузі»*.
4. Обговорення Випуску 2 серії подкастів компанії РwС: ПДВ та що з ним робити при переході на спрощену систему оподаткування.:
5. Розв'язування задач. Базові задачі:
  - 5.1. Працівникові у березні нараховано заробітну плату у розмірі 1600 грн. Визначити суму податку з доходів фізичних осіб, що підлягає відрахуванню.
  - 5.2. Вкажіть суму, яку отримає працівник, якщо його офіційно нарахована заробітна плата становить 6600 грн/ вересень.
  - 5.3. Вкажіть суму утримань із заробітної плати працівника, якому офіційно нараховано 7800 грн/ вересень.
  - 5.4. Працівнику А було нараховано заробітну плату за жовтень у розмірі 2700 грн. Чому дорівнює ЄСВ, що підлягає сплаті з даної з\п.
  - 5.5. У Тернопільській області було сплачено 300 000 грн/вересень в якості податку на додану вартість. Яка сума із вказаної надійде у державний бюджет України?

- 5.6. Яка частина коштів, сплачених державними підприємствами у м. Тернопіль як податок на прибуток підприємств у розмірі 230 000 грн, надійде у державний бюджет України?

Результати навчання:

1. Поглибити розуміння сутності понять «податкова система», «прямі податки», «непрямі податки», «податкова пільга», «єдиний податок», «єдиний соціальний внесок».
2. Знати елементи системи оподаткування та види податків.
3. Вміти визначати базу оподаткування.
4. Розуміти процес та принципи побудови податкової системи України.
5. Розуміти необхідність застосування податкової пільги та порядок її нарахування.
6. Розуміти процедуру нарахування різних видів податків та вміти їх нараховувати.
7. Вміти визначати та аналізувати проблеми та перспективи розвитку податкової системи України.
8. Знати тенденції сучасного оподаткування в Україні в різних галузях.
9. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

**Тема 7. СТРАХУВАННЯ І СТРАХОВИЙ РИНОК.
ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ФОНДИ**

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Необхідність створення та призначення державних цільових фондів, принципи їх організації.
2. Пенсійний фонд України. Інші державні цільові фонди України

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №7.
2. Обговорення доповіді на тему: «Пенсійне страхування в Україні та світі».
3. Обговорення статті «Скільки живуть і коли виходять на пенсію громадяни різних країн».
4. Перегляд відео «Які пенсії в Німеччині та як живуть пенсіонери?» та його обговорення:
<https://www.youtube.com/watch?v=akKWzopCrmo&t=1s>
5. Обговорення статті «Як працює пенсійна система в Німеччині в

умовах старіння суспільства».

6. Обговорення діяльності Головного управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області.

Результати навчання:

1. Розуміти сутність понять «страхування», «державний цільовий фонд».
2. Знати основні функції та види страхування.
3. Розуміти необхідність створення та призначення державних цільових фондів.
4. Розуміти особливості діяльності різних державних цільових фондів України.
5. Вміти аналізувати діяльність Пенсійного фонду України.
6. Знати та вміти аналізувати системи пенсійного страхування в різних країнах світу, визначати їх позитиви та недоліки.
7. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №5

Тема 8. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

У лекції розглянуто наступні питання:

Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів.

1. Тенденції розвитку міжнародних фінансів.
2. Міжнародна фінансова інтеграція та її вплив на фінансові інтереси країн і регіонів.
3. Прямі та портфельні іноземні інвестиції.
4. Офшорні зони.
5. Торгівельні війни.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №8.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «Перспективи розвитку глобалізаційних фінансових процесів».
  - 2.2. «Тенденції іноземного інвестування в Україні».
  - 2.3. «Економічні санкції та їх вплив на міжнародні інтеграційні зв'язки».
3. Обговорення статей журналу Forbes з питань міжнародних фінансів.

Результати навчання:

1. Поглибити розуміння сутності понять «міжнародні фінанси», «фінансова інтеграція», «прямі інвестиції», «портфельні інвестиції», «офшор», «торгівельна війна».
2. Вміти визначати основні тренди світової економіки, що впливають на міжнародні фінанси.
3. Вміти аналізувати стан і тенденції іноземного інвестування в Україні та світі.
4. Розуміти місце та роль України у світовій економіці для покращення управління фінансовими ресурсами.
5. Вміти визначати вплив різних факторів на міжнародні фінансові відносини.
6. Розуміти стан та перспективи міжнародної фінансової інтеграції.
7. Розуміти специфіку офшорних зон та особливості організації бізнесу в офшорах.
8. Вміти визначати, аналізувати проблеми підприємництва, та розробляти заходи щодо їх вирішення.

9. Знати сучасні торговельні конфлікти та розуміти причини їх виникнення.

10. Вміти аналізувати потенційні наслідки торговельних конфліктів, їх вплив на підприємницькі структури.

11. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №6

Тема 9. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Фінансова діяльність міжнародних організацій.
2. Фінанси Організації Об'єднаних Націй (ООН).
3. Міжнародні фінансові інституції: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ).
4. Європейський Союз (ЄС) в частині управління фінансовими ресурсами.
5. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури.
6. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №9.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «МВФ та механізм його функціонування».
  - 2.2. «ООН та її підструктури».
  - 2.3. «Фінансові інституції ЄС».
3. Обговорення матеріалу Міністерства фінансів України *«Співпраця України з Міжнародними фінансовими організаціями»*.
3. Обговорення матеріалу Міністерства фінансів України *«Міжнародний валютний фонд»*.

Результати навчання:

1. Поглибити розуміння сутності понять «міжнародна організація», «європейська інтеграція».
2. Розуміти сутність діяльності ООН, особливості формування її бюджету, роль на міжнародній арені, зокрема в контексті фінансових відносин.
3. Знати специфіку діяльності МВФ та СБ, розуміти відмінності між ними.
4. Вміти аналізувати умови надання кредитів МВФ.
5. Знати історію заснування ЄС.
6. Знати та вміти аналізувати особливості співпраці України з різними міжнародними фінансовими інститутами.

7. Розуміти процес євроінтеграції України та його складові, зокрема в економічній частині.

8. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №7

ТЕМА 10. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №10.
2. Представлення командної роботи на теми:
  - 2.1. «Україна – МВФ».
  - 2.2. «Україна – СБ»
  - 2.3. «Україна і її місце у світовій економіці».
3. Обговорення статей журналу Forbes з місця української економіки в світі.
4. Обговорення аналітичного звіту «Думки і погляди населення України щодо євроінтеграції».
5. Проведення круглого столу на тему: «Євроінтеграційний курс України: економічні аспекти».

Результати навчання:

1. Розуміти місце України у світовій економіці.
2. Розуміти процес євроінтеграції України та його складові, зокрема в економічній частині.
3. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №8

Тема 11. ФІНАНСОВИЙ РИНОК. ФОНДОВИЙ РИНОК

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів.
2. Фондовий ринок як найважливіший сегмент фінансового ринку.
3. Первинний і вторинний фондовий ринок, їх призначення.
4. Біржовий та позабіржовий ринки цінних паперів.
5. Види цінних паперів, їх основні характеристики.
6. Фондова біржа: правове становище, організація і порядок роботи

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу лекційного заняття №10-11.
2. Обговорення доповідей на теми:
  - 2.1. «Фондовий ринок України».
  - 2.2. «Нью-Йоркська, Лондонська, Токійська фондові біржі».
  - 2.3. «Індекси, що характеризують стан функціонування фондової біржі».
3. Обговорення матеріалу НБУ *«Про фінансові ринки»*.
4. Обговорення Випуску 5 подкастів компанії PwC: Військові облигації як доступний спосіб підтримати державу та зберегти свої кошти.

Результати навчання:

1. Поглибити розуміння сутності понять «фінансовий ринок», «фондовий ринок», «біржовий ринок», «позабіржовий ринок», «лістинг».
2. Вміти визначати роль фінансового ринку у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів.
3. Знати і вміти аналізувати стан й тенденції сучасного фінансового ринку в світі.
4. Розуміти діяльність фондового ринку.
5. Знати та аналізувати різні види цінних паперів.
6. Розуміти особливості діяльності біржової біржі.
7. Розуміти процедуру лістингу та специфіку діяльності підприємств, що є учасниками фондових бірж.
8. Розуміти стан фінансового ринку України, проблеми та перспективи його розвитку.
9. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

Практичне заняття №9

Тема 12. ВАЛЮТНИЙ ТА КРЕДИТНИЙ РИНКИ. ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ

У лекції розглянуто наступні питання:

1. Особливості функціонування валютного ринку.
2. Види валют та договорів на валютному ринку.
3. Методи встановлення валютного курсу. Переваги та недоліки кожного з них.
4. Державні інтервенції при використанні фіксованого методу валютного курсу.
5. Валютні угоди на валютному ринку.
6. Ринок кредитних ресурсів.
7. Економічна сутність державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покритті бюджетного дефіциту.
8. Внутрішній і зовнішній державний кредит.
9. Гарантовані позики як форма умовного державного кредиту.
10. Державний борг та показники оцінювання рівня його «безпеки»

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Опитування матеріалу теми №12.
  2. Обговорення доповідей на теми:
    - 2.1. «Особливості функціонування Єврозони».
    - 2.2. «Ринок криптовалюти».
    - 2.3. «Проблеми обслуговування державного боргу України».
    - 2.4. Управління державним боргом. Показники оцінювання рівня його «безпеки»
-
3. Обговорення статті *«Битва за біткоїн. Хто є хто у світовому протистоянні через криптовалюти»*.
  4. Обговорення статті *«20 років євро: чи справдилися прогнози щодо спільної валюти ЄС?»*.
  5. Обговорення статті *«Криптовалюта під контролем: чи вийдуть біткоїни в Україні з тіні?»*.
  6. Обговорення Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України

7. Обговорення статті *«Який валовий зовнішній борг накопичила Україна та інші держави»*.

8. Обговорення статті *«Як змінювався зовнішній та внутрішній державний борг України»*.

9. Обговорення матеріалу МФУ *«Державний борг та гарантований державою борг»*.

10. Обговорення Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2021-2024 роки.

Результати навчання:

1. Поглибити розуміння сутності понять «валюта», «валютний ринок», «конвертованість валюти», «державні інтервенції», «девальвація валюти», «ревальвація валюти».

2. Розуміти особливості функціонування сучасного валютного ринку.

3. Знати стандарт ISO, що присвоює коди валютам світу.

4. Знати методи встановлення валютного курсу та який з них варто застосувати, зважаючи на економічну ситуації в країні.

5. Розуміти переваги та недоліки різних методів встановлення валютного курсу.

6. Розуміти різні форми державних інтервенцій, що використовуються при фіксованому валютному курсі та вміти аналізувати доцільність застосування кожної з них.

7. Вміти аналізувати різні види угод на валютному ринку.

8. Розуміти відмінності між форвардними та ф'ючерсними операціями.

9. Розуміти необхідність та специфіку використання валютних опціонів.

10. Знати особливості впровадження євро та функціонування Єврозони.

11. Розуміти стан та перспективи розвитку ринку криптовалюти в Україні та світі.

12. Вміти проявляти ініціативу і самостійність у вирішенні ситуацій, які виникають у процесі виконання поставлених завдань.

13. Поглибити розуміння сутності понять «державний кредит», «державний борг», «умовний державний борг», «державні гарантії».

14. Визначати тенденції кредитного ринку в Україні та світі.

15. Розуміти роль кредитних ресурсів та державного кредиту у покритті державного дефіциту.

16. Розуміти переваги та недоліки внутрішнього та зовнішнього кредитування.

17. Вміти аналізувати стан державного боргу України.

18. Розуміти процедуру надання державних гарантій та їх зв'язок з державним боргом.
19. Вміти аналізувати різні методи управління державним боргом.
20. Знати основні показники оцінювання рівня державного боргу.
21. Вміти аналізувати стан та основні показники оцінювання безпеки державного боргу України.
22. Вміти визначати заходи для забезпечення зниження рівня державного боргу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

1. Передумови виникнення та суть фінансів. Функції фінансів.
2. Поняття про фінансові ресурси підприємства.
3. Сутність фінансової політики держави, принципи її реалізації.
4. Типи фінансової політики, їхня залежність від видів економічної системи.
5. Фінансовий механізм та його роль в реалізації фінансової політики. Фінансові стимули та фінансові санкції.
6. Структура фінансової системи України.
7. Фінансовий контроль. Функції органів державної влади у контексті фінансового контролю.
8. Система державних фінансів України.
9. Економічна природа і функції бюджету.
10. Державний бюджет: функції, загальний та спеціальний фонди державного бюджету.
11. Етапи бюджетного процесу.
12. Джерела доходів державного бюджету.
13. Видатки державного бюджету.
14. Бюджетний устрій та бюджетна система. Єдиний казначейський рахунок.
15. Бюджетний дефіцит. Причини його виникнення. Способи подолання.
16. Місцеві бюджети – основа місцевих фінансів.
17. Доходи та видатки місцевих бюджетів України.
18. Міжбюджетні відносини. Податкове вирівнювання територій.
19. Необхідність створення та призначення державних цільових фондів. Принципи їх організації.
20. Загальнодержавні соціальні фонди та їх значення для забезпечення системи соціального страхування. Пенсійний фонд.
21. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
22. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. Фонд України соціального захисту інвалідів.
23. Управління коштами загальнодержавних цільових фондів.
24. Фінанси домогосподарств.
25. Організаційно-правова характеристика суб'єктів підприємницької діяльності.

26. Особливості одноосібної форми ведення бізнесу, її позитивні і негативні сторони.
27. Особливості акціонерного товариства, його види, позитивні і негативні сторони кожного.
28. Особливості корпорації, як форми ведення бізнесу, її позитивні і негативні сторони.
29. Фінансові ресурси підприємства: джерела формування та напрями використання.
30. Сутність необоротних активів підприємства, складові необоротних активів.
31. Оборотні активи підприємства.
32. Формування фінансових результатів підприємства.
33. Фінансові ресурси некомерційних організацій.
34. Соціальне підприємництво.
35. Класифікація та функції податків.
36. Характеристика прямих і непрямих податків.
37. Характеристика основних елементів податкової системи.
38. Податкова пільга: види та процедура нарахування.
39. Загальнодержавні і місцеві податки.
40. Сутність спрощеної системи оподаткування.
41. Функції страхування. Суб'єкти страхових відносин: страховик, страхувальник, застрахований отримувач.
42. Форми і методи страхового захисту. Система страхових фондів.
43. Класифікація страхування за об'єктами і за ознакою ризику. Принципи обов'язкового і добровільного страхування.
44. Страхування кредитних і фінансових ризиків.
45. Особисте страхування, його сутність і значення в забезпеченні соціального захисту громадян. Види особистого обов'язкового і добровільного страхування.
46. Сутність та структура державного боргу, причини його виникнення.
47. Сутність та форми державного кредиту, причини його виникнення.
48. Сутність управління державним боргом, його основні цілі та базові показники оцінювання «безпечної» величини державного боргу.
49. Сутність державних гарантій, порядок їх надання.
50. Сутність, значення та основні тенденції сучасного фінансового ринку, його структура.
51. Сутність та основні тенденції сучасного кредитного ринку (ринку позик).
52. Сутність та основні тенденції сучасного фондового ринку.

53. Види цінних паперів.
54. Сутність та основні тенденції сучасного валютного ринку.
55. Причини виникнення і мета діяльності міжнародних організацій.
56. Міжнародні фінансові інститути.
57. Міжнародний валютний фонд (МВФ).
58. Світовий банк (СБ).
59. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР).
60. Організація об'єднаних націй (ООН).
61. Європейський Союз (ЄС).
62. Міжнародні інвестиції, функції, види, основні тенденції міжнародного інвестування.
63. Тенденції інвестування в економіку України.
64. ТНК: класифікація й види.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Форма підсумкового семестрового контролю – екзамен

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль		Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота					
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота				
15	20		15	25		25		100
№ лекції	Вид робіт	Бал	№ лекції	Вид робіт	Бал	Теоретичний курс	10	
Лекція 1	Пр.зан. №1	5	Лекція 9-10	Пр.зан. №5	4	Практичне завдання		
Лекція 2			Лекція 11-12	Пр.зан. №6	4			
Лекція 3	Пр.зан. №2	5	Лекція 13-14	Пр.зан. №7	4			
Лекція 4			Лекція 15-16	Пр.зан. №8	4			
Лекція 5-6	Пр.зан. №3	5	Лекція 17-18	Пр.зан. №9	4			
Лекція 7	Пр.зан. №4	5		ІНДЗ	5			
Лекція 8								

Відповідність шкал оцінювання університету, національної шкали та шкали ЕКТС

Сума балів	Оцінка ECTS		Оцінка за національною шкалою	
			Екзамен	Залік
90-100	A	відмінно	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	добре	
75-81	C	добре		
67-74	D	задовільно	задовільно	
60-66	E	достатньо		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незадовільно	незараховано

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчально-методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами економічних спеціальностей / Укладач: І.Ю. Крамар. Тернопіль: ТНТУ. 2022. 160 с.

2. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійними програмами економічних спеціальностей/ Укладач: І.Ю. Крамар. Тернопіль: ТНТУ. 2022. 24 с.

Рекомендована література

Базова

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Закон України "Про підприємництво" від 07.02.1991 № 698-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12>

5. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) [підручник] /За ред. В.О. Онищенко, А.Ю. Бережна, Л.О. Птащенко, І.Б. Чичкало-Кондрацька. К.: ЦНЛ. 2019. 600 с.

6. Луніна І.О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання : монографія / Інна Олександрівна Луніна ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2020. 440 с.

7. Актуальні проблеми фінансового управління: глобальні тенденції і національна практика: Монографія / за ред. Т.І.Єфименко. К.: ДННУ «Акад.фін.управління», 2018. 496 с.

8. Розвиток фінансів державного сектору економіки України / В. П. Кудряшов, О. М. Іваницька, Р. Л. Балакін та ін. ; за ред. О. М. Іваницької, В. П. Кудряшова. К.: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2016. 239 с. (електронне видання)

9. Актуальні проблеми розвитку системи управління державними фінансами: євроінтеграційний контекст / за ред. Т.І. Єфименко; ДННУ “Акад. фін. управління”. К., 2016.496 с.

Допоміжна

1. Державне управління фінансовою системою України: концепція нової інноваційної моделі : монографія / В. В. Сухонос, Ю. В. Гаруст, В. В. Миргород-Карпова. Суми : Сумський державний університет, 2022. 212 с.

2. Базилевич В.Д. Цінні папери. Практикум: Навчальний посібник / В.Д. Базилевич. К.: ЦУЛ. 2013. 791 с.

3. Державні фінанси / [Булгакова С.О., Василенко Л.І. та ін.]; Навч. підручник для студ. ВНЗ. К.:АВТ, 2014. 389с.

4. Макаренко М.І. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник / К.: ЦУЛ, 2016. 548 с.

5. Ніколаєва О.М. Місцеві фінанси: Навчальний посібник/К.: ЦУЛ, 2017. 354с.

7. Інформаційні ресурси

Сторінка курсу в А-Tutor (ID: 2113). URL: <https://dl.tntu.edu.ua/index.php>

Адреси бібліотек:

1. *Науково-технічна бібліотека ТНТУ:*

Україна, 46001, м. Тернопіль, вул. Руська 56, корпус №2

<http://library.tntu.edu.ua/>

2. *Обласна універсальна наукова бібліотека:*

46020, Тернопіль, Шевченка, 15

<http://www.library.te.ua>

Інтернет ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua/> - офіційний сайт Верховної Ради України.

2. <http://www.minfin.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства фінансів України.

3. <http://www.bank.gov.ua/> - офіційний сайт Національного Банку України.

4. <http://ukrstat.gov.ua> - офіційний сайт Державного комітету статистики України.

5. <http://ua-ekonomist.com/> - український журнал Економіст.

6. <http://www.imf.org/> - офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.